

A PALLAS NAGY LEXIKONA

AZ ÖSSZES ISMERETEK ENCIKLOPÉDIÁJA

TIZENHAT KÖTETBEN

V. KÖTET

Dammara—Elektromos gép

A SZÖVEGBEN 173 ÁBRA; KÜLÖN MELLÉKLETÜL 41 KÉP, EZEK KÖZT
11 SZINNYOMAT, 2 RÉZNYOMAT, 5 TÉRKÉP ÉS 2 VÁROSI TERVRAJZ.

BUDAPESTEN

PALLAS IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

1893

szolási felület. A felkapott töredékek ugyanekkor szintén surlódnak, esiszolódnak és különféle alakokat öltenek.

Deflegmáció (lat.). A szesznek a részletes lehűtés által való erősítése, mely az u. n. deflegmátorokban végeztetik. A lepárlóból az annak egy részét képező deflegmátorba jutó szeszgőzök még mindig igen sok vizgőzzel vannak keveredve; ha ezen gőzkeverék némileg lehűttetik, de nem annyira, hogy az teljesen ceppfolyóvá váljék, hanem csak 8—10° C.-al, akkor a vizgőzök, melyektől kevesebb meleget kell elvonni, hogy gőzállapotukat elveszítsék, legnagyobb részt lecsapódnak s némi szeszszel egyetemben a visszamaradó vagy visszafolyó szeszuljat (aljszesz, Lutter, phlegma) alkotják, a szeszgőzök ellenben viztartalmuk nagy részétől ily módon megszabadulva, erősebbekké válnak s így folytatják utjakat a hűtő felé, hol véglegesen lehűttetnek.

Deflegmator, l. *Lepárló*.

Deflexio (lat.), elhajlás.

Defloratio (lat.) a. m. elvirágzás, a virágok elhervadása.

Defoe (szót: szerző) *Daniel*, angol politikus és író, «Robinson» szerzője, szül. Londonban 1661., megh. u. o. 1731. ápr. 24. Már fiatal korában hazája pártviszályaiba elegyedett és részes volt a Monmouth herceg szervezte felkelésben is, úgy hogy aligh tudott a büntetés elől menekülni. Ezután irodalommal kezdett foglalkozni és kiadta politikai célzatu kötetményét: The true-born Englishman (1699) címmel. The shortest way with the Dissenters (1703) c. egyházi vitáirata miatt a parlament pellengérré és fogságra ítélte. Néhány évvel utóbb ugyancsak egy röpírata miatt ismét börtönbe került és 800 font sterling büntetésépen lefűtéseére ítéltetett. 1704—17. kiadta a Review e. lapot, mely a legelső angol lapok egyike volt és számos más hirlap mintájául szolgált. Halhatatlanná azonban nevét: The surprising adventures of Robinson Crusoe of York e. műve tette, mely számos kiadásban jelent meg s amelyet később minden európai nyelvre lefordítottak. E könyvének nagy sikere további írásra serkentette és számos más kalandos történetet, kereskedelmi és történelmi művet írt, Captain Singleton, Moll Flanders, Colonel Jack; Essays on several projects (1697); Political history of the devil (1726); The compleat English gentleman by D. D. Műveinek teljes kiadását Talboys eszközölte Scott W. jegyzeteivel (20 köt., Oxford 1840—41). V. ö. Wilson, Life and times of D. D. (3 köt. London, 1830); Lee, D., his life and recently discovered writings (3 köt. u. o. 1869). Minto, D. D. (1887.). Morley, D. (1889). Magyarul megjelent: Robinson Crusoe története. Poë és Geiger; G. szerint kivonatban adja *Vajda* Péter (Pest 1844, 2. kiadás, Pest 1858). Idősb. Robinson Crusoe utazásai, élményei és csodálatos kalandjai. Ford. *Malmosi* Károly (Bpest 1874).

Defoliatio (lat.) a. m. levélhullás.

De Forest *János Vilmos*, amerikai író, szül. Humphreysville-ban 1826. márc. 31. Már gyermekkorában sokat utazott Európában, Szíriában; résztvett és kitűnt a polgárháborúban, amelyről a Harper's Monthly c. folyóiratba számos cikket írt. Legnagyobb műve: A history of the Indians of

Connecticut (1853). Utleírásai: Oriental acquaintance (1856); European acquaintance (1858). Elbeszélései közül nevezetesebbek: Miss Ravenels conversion (1867); Overland (1871); Kate Beaumont (1872); Honest John Vano (1875); Irene (1877); The oddest of courtships.

Deformis (lat.) a. m. torz; deformál, eltorzít. *Deformatio* a. m. eltorzulás.

Defr., természettudományi neveknél Defrance M.-nak (szül. Caenben 1758., megh. Sceauxban 1850.), a Tableau des corps organiques fossiles (Páris 1824) írója nevének rövidítése.

Defraudatio (lat.) adók s egyéb köztartozások eltitkolása által elkövetett kihágás; hivatali és magánikkasztás.

Defregger *Ferenc*, osztrák festő, született Stronachban a Pusterthalban (Tirol) 1835.; 23 éves korában elvesztvén atyját, eladta parasztagazdaságát, egyideig Innsbruckban, majd Párisban tartózkodott, végre 1865-ben Pilotyhoz került Münchenbe. Nevét 1869. tette ismeretessé a Hofer-féle tiroli fölkelés egy epizódját ábrázoló: Speckbacher c. képével. Ettől fogva ecsetét kizárólag a tiroli nép ábrázolásának szentelte. A Tiroli tánc, a Birközök, A kiténtetett ló, A látogatás, A testvérek, Az utolsó fölkelők, A győztesek hazatérése, és annyi más, annak dacára, hogy kissé egyoldalúak, (amennyiben D. szeretői Tirolját tulságosan derült világlításban látja), színezése meg épen nem mondható kiválónak, a bennük nyilatkozó mély érzésnél és éles megfigyelésnél fogva a maguk nemében páratlanok és a művésznék világszerte nagy népszerűséget szereztek. Legújabb műve: Sigmair korcsmáros önként jelentkezik, hogy atyját a rá kimondott halálos ítéletől mentse. Kevésbé sikerültek nagy történeti képei, a híres Hoferképek, melyeket Piloty iskolájának hatása alatt festett: ezekben már átlépte tehetségének határait. D. a müncheni művészeti akadémia tanára. D.-Album, kiadta Rosegger (Bécs 1886). Svoboda A., F. von D. (Boroszló 1886).

E. I.

Defter (a görög szóból διατέρα kikészített és írásra alkalmassá tett bőr; nyers pergamein) a persa és török nyelvekben lajstromot, összeírású könyvet, bevétel és kiadásról szóló számadásokat jelent. Innen: *D. emni*, irattár-örzö; *defterdár* szó szerint: szám (könyv)-tartó, régeb idöben az állami számvitelt és háztartást ellenörző legfőbb tisztviselő neve; *defterdár-kapuzsi*, a pénzügyminiszterium. Újabb idöben e hivatalok elnevezésére más szökat használnak. A D. szó a törökség révén nyelvünkbe is behatolt; Erdélyországban kisebb kereskedők üzleti könyveit D.-nek nevezik. Nyomban a török hódítás után a török adminisztráció hazánk hűbérjóságairól, ezek lélekszámáról, az államháztartás különféle jövedelmeiről és kiadásairól, a várörtségek létszámáról és szoldtsükségleteiről részletes jegyzékeket készített, amelyeket D.-eknek szökat nevezni, és amelyeknek egy része a könyvtárakban fennmaradt. Ez okiratok, melyek a török hódoltság idejét tekintve, hazánk viszonyaira nézve igen fontos adatokkal szolgálnak, az ugynevezett *szöjúkat* (hivatalos iratokban használt, nehezen olvasható) írással vannak vezetve. A D. ismertetését legelőször *Szilády Aron* nyújtotta: *A D.-ek*

ről c. akadémiai értekezésében (Pest 1872). Ujabbban ez okmányokat bővebb terjedelemben hozzáférhetővé tette *Vélics Antal* munkája: *Magyarországi török kincstári D.-ek*, fordította V. bevezetéssel ellátta és sajtó alá rendezte Kammerer Erné, 2 kötet Budapest (a t. Akad. tört. bizotts.) 1886—90. A D. szót magában, úgy mint összetételeiben *tefter*-nek is szokták ejteni. 6—n.

Defterdár, l. *Defter*.

Defterkháne a konstantinápolyi császári központi okmány és birtoknyilvántartási főhivatal.

Defunctus (lat.) a. m. meghalt, defunktó, halál.

Deg., az állatok latin neve után a *Degeer K.* svéd természetbuvár nevének rövidítése.

Dég. 1. *D.* (Deégh, Deagu), kisközség Kis-Küüllő vm. radnóti j.-ban, (1891) 1027 oláh lak., 1610. a Kornis és Kendi összeesküvéskor II. Rákóczi György R. Zsigmondnak ajándékozta. — 2. *D.* (Dégh), nagyközség Veszprém vm. enyingi j.-ban, (1891) 3104 magyar lak., postahivatallal és postatakaróképzőintézetrel, urasági kastélylyal.

Dega vagy **Daga**, Abissziniának legmagasabb (2400—2500 m.) fensíkja; az évi középhőmérséklet az alacsonyabb részekben 16—17°, a felsőkön pedig 7—8°. A növényzet olyan, mint a mérsékelt égű hidegebb részeiben, míg a Vaina Degán már bővebb. A D.-n csekély buzán kívül rozs és árpa a fő kenyértermék.

Dégagement (franc., ejtsd: dégazsmán) a. m. földláz valamely kötelék, kényszer alól, építészeten rejtett mellékkijárat, titkos lépcső; falmetszetben a körvonalak tisztasága és élessége.

Deger Károly báró, svéd zoologus, született Farsprangban, Svédországban 1720 február 10., meghalt Stockholmban 1778 márc. 8. *Linné*-nek tanítványa volt. 1761. udvari marsall lett. Különösen a rovarok tanulmányozásával foglalkozott és nagy műve: *Mémoire pour servir à l'histoire des insectes* címen jelent meg 7 kötetben 1752—1778, amelyet azután *Götze* németül, *Retz* pedig rövidítve latinul adott ki. D. J.

Dégen Gusztáv (felsőhegyi), volt jogakadémiai tanár, orsz. képviselő, zinn. Pesten 1834 máj. 24. A pesti kegyesrendi gimnáziumban elvégezvén tanulmányait, előbb bölcsezsét-, majd joghallgató lett. 1854. mint jogtanár-jelölt a bécsi egyetemre készült, ahonnan két évi gyakorlat után helyettes tanárnak neveztek ki Kassára, 1857. a pesti egyetemen doktori szigorlatot állt. Ugyanekkor tagja lett a kassai bírói vizsgáló-bizottságnak is. 1861. a pozsonyi kir. jogakadémiához neveztek ki a politikai és a váltó-s kereskedelmi jog tanárának. Az ottani társadalmi életben kifejtett nagy tevékenysége elismerésül 1879. nemességet és 1881. cs. és kir. asztalnoki méltóságot nyert. A pozsonyi kir. jogakadémiának 1884. tartott száz éves jubileuma alkalmával 3000 kötetből álló könyvtárát a jogakadémiának ajándékozta és jogászok segélyezésére alapítványt tett. 1884. a sopronmegyei nagymártoni kerület beválasztotta a parlamentbe, amelynek azóta folyton tagja és a szabadelvű párt hive. Képviselővé történt választása után lemondott tanári állásáról. Számos cikke jelent meg a különböző jogi lapokban és a következő műveket írta: *A magyar váltójog* (Pest 1865); *A magyar*

váltóeljárás (U. o. 1866); *A közjegyzőség* (U. o. 1866); *A váltó történelme* (U. o. 1870).

Degener (lat.) a. m. elfajult; *degeneratio*, elfajulás, elfajzás.

Degenfeld, régi német nemes család, melynek ősei egyébiránt Aargau svájci kantonból vándoroltak be sváb földre, hol 1280. Gmind város szomszédságában, a D.-birtokot meg várat megvették. Ezen sváb ágnek első képviselője *D. Konrád* volt, ki 1360. halt meg. Utóbb, 1600 körül a család két ágra oszlott: *D. Konrád* (megh. 1600), illet. fiától, *Kristóf Márton*-tól (l. o.) származott, a későbbi birodalmi bárói, 1716. pedig grófi rangra emelt württembergi ág; míg a másik ág Konrád bátyjában, *Hans Kristóf*-ban tisztelte első őst.

Jelenleg a család 4 ágban virágzik. 1. a württemberg-eybachi ág, melynek feje *Alfred D.*, Schomburg grófia, szül. 1826. — 2. a magyarországi v. erdőszádi ág, melynek feje *Lajos* gróf, szül. Kolozsvártól 1843.; neje, *Dessowfy* Ilona grófnő, *Lajos* öccse: *József*, (szül. 1847). Debrecen város és Hajdu vmegye főispánja; neje, *Szilassy Mária* (Tisza Kálmán volt miniszterelnök *D. József*nek unokaleányát, lonát bírta nőül). — 3. A ramhojzi ág, melynek feje *Kristóf* (szül. 1831), *D. Agost* volt osztrák hadügyminiszternek fia (l. o.). — 4. Végre a schomburgi ág szeniorja: *Oktav* gróf, szül. 1849. Ez ág birtokai Bäden hercegségben fekszenek.

1. *D. Agost* (Schomburg) gróf, osztrák tábornok, szül. Nagy-Kaniszán 1798 dec. 10., megh. Altmünsterben (Gmunden mellett) 1876 dec. 5. Az 1815. hadjáratban már mint tiszt vett részt, 1821. Piemont mellett harcolt, 1848. vezérőrnaggyá léptették elő és 1849. Novara mellett ügyesen vezette a 4-ik hadtest előőrsét. Altábornaggyá nevezetvén ki, 1850. a hadügyminiszteriumba helyezték át, 1852. a király melletti szolgálattelre hívták meg, 1855. a 8-ik hadtest parancsnokának tették meg Bolognában. A Magenta melletti ütközet után a velencei partvidék feletti parancsnokságot kapta, a villafrancái béke után pedig a 2-ik hadtest főparancsnoka lett. Később tábornaggyá neveztek ki s 1860—64. hadügyminiszter is volt. M. I.

2. *D.* (Schomburg) *Frigyes Kristóf*, gróf, vezérőrnagy és a Mária Teréziarend lovagja, szül. 1769 szept. 30., megh. Ramholeban, Schüchtern mellett, Kurhessenben 1848 febr. 9. Atyja volt *D. Agost Kristóf* birodalmi gróf (szül. 1730 máj. 21., megh. 1814 apr. 17.), kinek Riedesell Friderika Heléna Erzsébet bárónóval való második házasságából született. Katonai pályára nevelték és már 15 éves korában az Anspach vértés ezredben hadnaggyá nevezetvén ki. A francia háború idején már százados volt. 1796. gr. Wurmsert tábornaggyal szárnysegéde lett, 1799. őrnaggyá nevezetvén ki a Brussy-vadászoknál Itáliában. B. Karacsai altábornagy Bosco melletti állásában (1799 október 24-én) tulnyomó számu ellenség által támadtatott meg; *D. gr.* őrnagy, ki három századdal a balszárnyat képezte, különösen kitüntette magát, feltartotta s visszaverte az ellenséget. Karacsay altábornagy kijelenté, hogy *D. őrnaggy*nak köszöni a pozíció megtartását. *D.* alezredessé emeltetett és megnyerte a Mária Terézia-rend lovag-

2. *D. Ő. János*, királyfalvi ref. pap volt a múlt század végén. Magyarra fordította Beaumont Maria francia nevelésügyi írónő: *Kisdedek tudománytal teljes tárháza* c. munkája két első kötetét. (Megj. Kolosvárott a ref. koll. bet. 1781 8 r.) A két utolsó kötetet Tordai Sámuel kolosvári ref. pap fordította le. Mind a négy kötet ifjúsági olvasmányokat tartalmaz a földrajz, történelem, természetrajz stb. köréből. k. a.

Dervasz (Darvasz), khánság Turkesztánban (l. o.).

Dervenakia hegyszoros Morea-félszigeten, Argolisz és Korintosz közt. 1821 aug. 6. Kolokotronisz görög vezér e szoros megszállván, a Dramalisz vezérlete alatt álló törököket megverte.

Dervent az ugyanilyen nevű járás székhelye Bosznianak Banjaluka nevű ker.-ben az Ukrajna és vasut mellett, sik és termékeny vidéken, (1885) 4449 lak., egy erősség ronjaival, 1886-ig itt volt a Bosznavasut igazgatósága, honnan Sarajevóba tettek át.

Dervis, persa szó, a. m. az ajtó mellett tartózkodó, azaz koldus; így nevezik az iszlámaban a világ javairól lemondó, aszketikus életmódo embereket, kik annak dacára, hogy az iszlám tana a remete és szerzetes életet kerekén visszautasítja, már e vallás fejlődésének régi korszakában jelentkeznek mint a mohammedán élet aszketikus irányának képviselői. Már az iszlám II. századában oly nagy számmal vannak és köztöltik a közös célok tudata is olyannyira kifejlődött, hogy a keresztény szerzetes rendekéhez hasonló szervezetek létesülnek közöttük, melyeknek közös kapcsolatát egyrészt az aszketikus vallásgyakorlat, másrészt a mohammedán tanoktól eltérő misztikus és toozofikus vallásfelfogás (szufizmus, l. o.) alkotja. A D. rendek tagjai klastromokban laknak együtt, melyeket Tekkjkének vagy Chánkahnak neveznek; az ily társház élén, melyet a nép kegyelme dús alapítványokkal (vakf) szokott ellátni, a sejkh (másképpen pir, azaz öreg) áll; az ugyanazon rendhez tartozó társházak, melyek gyakran széles területeken vannak elszórva, mind közös központtól függenek, ahonnan fontos ügyekben utasításait veszik. A D. rendek hagyománya keletkezésüket az iszlám négy első kalifájával hozza kapcsolatba, e hagyomány azonban történelmi értékkel nem bír. Eredetük azon idegen (persa ind) befolyással függ össze, melynek az iszlám kelet felé való elterjedésével mindinkább ki volt téve. A legrégibb, biztosan kimutatható D.-rend az alapítója (megh. 766) nevére *'Olváni*-nak nevezett szerzet. Utána a legnevezetesebbek az 1182. keletkezett *Rufá'*-rend (ordító D.-ek) a Sázili D.-ek (1258), a *Mevlevik* (1273), kiknek rendjét Dsélál ed din Rumi, híres toozóf költő, a Mesznevi szerzője alapította (táncoló dervisek); a *Nakisbendik* rendje (1319) stb. E dervisrendek között vannak olyanok is, melyeknek tagjai a közönségnek mindenféle szemfényvesztő mesterséget, p. kigyóbüvölést, tüzes vasdarabok érintését, izzó parázs olnyelést, testük egyes részeinek éles eszközökkel való átdöfését stb. mutatnak be. Leghíresebbek e tekintetben a fontemlített *Rufá'* D.-ek és a *Sza'adikka* dervisrend tagjai (1335). A klastrom kötelékében élő

D.-eken kívül vannak vándorló, kolduló D.-ek is, kik az iszlámvilág minden vidékét koldulva bejárják, és kik között nem ritkán találkoztak politikai izgatók, kik titkos missziókkal forradalmi mozgalmakat előmozdítottak és közvetítették. A D.-ség virágzása nyilvános állásának emelkedésére nagy hatással volt az oszmán birodalom alapítása, melynek első századaiban az állam ügyeire a D.-ek nem csekély befolyást gyakoroltak. A Mevlevi rendnek Kóniában (Ieonium) székelő főnöke még most is azzal a kiváltsággal bír, hogy a trónra lépő szultánt ő övezi Oszmán karlijával; ez a szultánok beiktatásának szertartása. A D.-eknek a néppel való sűrű érintkezése, a köznépnél irántuk táplált ájtatos tisztelete és bizalma módot nyújtott nekik a közhangulat irányítására, nyilvános mozgalmak előidézésére és szűrésére. A maig fennálló D.-rendek legnagyobb része csak az oszmán birodalom alapítása után keletkezett; legutóbb a *Dsemáli*-rend (1750). E rendek között soká a legnagyobb befolyást gyakorolták a *Bektasi*-k (1357); az ő alapítójuk avatta fel az Orkhan szultántól alapított janicsár-intézményt, mely az említett renddel mindig eleven kapcsolatban is maradt, és közös izgatással vele együtt sok zavart okozott az államban, mig II. Mahmud szultán 1826. a janicsárokat megsemmisítésével a bektasi derviseket s klastromaikat is üldözésbe vette. Az egyes dervis-szerzetek részeit külső fellépésük, öltözetük, részeit pedig közös istentiszteletük módja által különböztetik egymástól: e közös ájtatos gyakorlat (*Zikr*) módozatait az egyes rendek főnökeik útján a rend alapítójára vezetik vissza. Ennek köpenye (khirka), ugyanígy egyéb, birtokában volt használati tárgyak, a rend alapítójától kezdve az egyik rendfőnökről a másikra szállnak és a testvérek fölött gyakorolt hatalmának, a renden belül elfoglalt hierarchikus állásának külső jelvényeül szolgálnak. Neki a rend alsóbb főnökei, az egyes klastromok sejkjei, azoknak a renndhez tartozó tagok feltétlen engedelmességgel tartoznak; olyanok az ő kezében, akik a hulla annak a kezében, aki mossa". Némely renndhez rendes tagjain kívül még külső affiliált tagok is tartoznak, kik a polgári társadalomban maradnak, de ebben a rend érdekeit szolgálják. A lehetőség szerint a közös zikr-ekben is részt vesznek. A mohammedán országekban a D.-eknek nagy szerepe jut a nyilvános ünnepegekben különösen a próféta születésnapja és egyéb vallásos ünnepek és szertartások alkalmával (l. *Dervis*). Különösen a rend alapítója vagy egyéb a rennddel kapcsolatos szent személyek születésének vagy halálának fordulóján (mólid) szoktak ünnepélyesen felvonulni és szertartásaikat gyakorolni. A rendes D.-ek nyilvánosan a mohammedán vallástörvényekhez alkalmazkodnak, sok rendnek tanai nem mindenben egyeznek össze az ortodox iszlám dogmatikájával. A kifejlődött szufizmus (l. o.) csucsát a panteizmus és a nirvánával rokon buddhizmus képezi, mely szerint a D.-ség főcélja az egyéni élet megsemmisülése és az abszolút lényegbe való elmerülés. Erről énekelnek misztikus költők bölcs és szerelmi dalai, ezt érik ittasság és a szerelmességgel való egyesülés alatt; erre magyarazzák Háfiz és még sok más költő világiagnak látszó ver-

melyeket szimbolikus értelmezéssel teozofikus tanuk tolmácsaivá avatják. Ily költemények kisérlik misztikus gyakorlatukat, a táncos zikr-eket. Az arab költők között különösen Omar ibn al-Fáridának (meghalt 1238) az érzékes vágyak kifejezésének leple alatt teozofikus eszméket rejtő költeményei (Das arabische Hohe Lied der Liebe herausg. von Hammer-Purgstall, Wien 1854). Már az ortodox iszlámtól eltérő teozofájuk, de még inkább azon jelenség, hogy e tanok fejlesztésének mértéke szerint a gyakorlati vallástörvényeket is kevésbe veszik, sőt bizonyos fokon azoktól teljesen felmentetteknek érzik magukat, a D.-ket ellentétbe helyezte a közönséges iszlám képviselőivel, az alemákkal. Vannak rendek, melyeknek tagjai magukat *ázád*, azaz szabadoknak *bi-sar'*, törvény nélkülieknek nevezik. Különös figyelmet érdemelnek az északafrikai rendek (itt a D. elnevezésére a *marbut* — marabut — azaz «megkötött» szót használták); ezek ugyan nagyrészt a keleti dervisséggel egyeznek, különösen a híres szent Ahd el Kadir Dsiláni-t (1165) tisztelik mint alapítójukat. Anonban vannak újabb időben alakult «testvéri» szövetségek is (Khvân), melyek az európai befolyás elleni küzdelem tekintet főcéljuknak; köztük a leghíresebb a Szuszi (l. o.) rend, melynek klastromai (záviája) és rendtagjai egyrészt Egyiptomig, másrészt a Szahara sivatag legtávolabbi oázisaig el vannak terjedve. E rendek vándorló tagjainak nagy befolyása van az iszlám terjedésére az afrikai pogányok között.

1. Szufi.

Proculus. Tholuck «Sufismus sive theosophia Persarum Ianthelica, Berl. 1821; J. P. Browne, The Dervishes or Oriental Spiritualism. Lond. 1868; Vámbéry. Keleti életképek, Budapest 1876; Kromer, Culturgeschichtliche Streifzüge auf dem Gebiete des Islams, Lipsee 1878; Sell, The faith of Islam, London 1880, III. fej.; Le Chatelier, Les contrées musulmanes de Hedjaz, Paris 1887. Az északafrikai khvânokra névze: Rinn, Marabouts et Khounn, étude sur l'Islam Algérie, Alger 1884.

GOLDZHTER.

Dervis pasa, Ibrahim, török tábornok és államférfi, szül. Ejubban (Konstantinápoly egyik külvárosában) 1817. A krími háború kitörésekor oroszdes volt, 1862. mint osztálytábornok vette át a főparancsnokságot egy Montenegró ellen operáló hadtest felett s a hadjárat befejezése után muszir (marsall) lett. Később Albánia és Syria katonai és polgári kormányzója volt, majd 1873. Bosznia és Hercegovina katonai és polgári főkormányzója, de mert a felkelést nem tudta leverni, állását elvesztette s jó ideig kegyvesztett volt. Csak az orosz-török háború kitörésekor (1877) bízták rá a Batum mellett állott hadtest fővezérségét, hol sikerült neki aránylag esékély orvól az ellenséget sakkban tartani. 1879 tavaszán visszatért Konstantinápolyba, miután egy kis ideig az erzerumi 4-ik hadtest főparancsnoka volt. 1880. sikerült neki az albánokat megverni, azok előkelőbb vezéreit elfogni és Konstantinápolyba vinni. 1882 júniusában D.-t Egyiptomba küldték, hogy közvetítőkép járjon el a Khedive és Arabi pasa közt, de küldetése eredménytelen volt. 1888 óta a szultán főhadsegéde. V. ö. Vasárnapi Ujság 1882. évf.

Derwent négy folyó Angolországban. 1. 80 km. hosszú folyó; a *High Peakban*, Derby E.-i végében ered, Derbynél hajózhatóvá válik és Leice-

ster határán a Trentbe torkollik. Fő mellékfolyója a Wye. 2. 100 km. hosszú, *York grófságban*, az északi-tenger közelében ered, *New-Malton*tól kezdve hajózható és *Snaith* közelében az *Oureba* szakad. — 3. 55 km. hosszú *Cumberland grófságban*, *Westmoreland* határán ered, átfolyik két festői tavon; a D.-wateren és *Bassenthwaite-wateren*; az Ir-tenger *Solway* öblébe torkollik. 4. mintegy 50 km. hosszú, *Allenahedsnél* ered, *Newcastle* közelében a *Tyneba* szakad. — zik.

Derwentwater v. *Keswick-tó*, *Cumberland* angol grófságban fekvő 5 km. hosszú és $1\frac{1}{2}$ km. széles tó, amelynek vize rendkívül tiszta. Erdős, villákkal beépített dombos vidéke miatt Anglia egyik legszebb tava. Két, kertekké alakított kis sziget van a közepén.

Déry (Mraz) 1. *Mihály*, kat. áldozópap, szül. Hévízen (Pesten) 1809 szept. 7., megh. Budapest 1891 márc. 7. Különböző helyeken végezte iskoláit. 1827. teológusnak állt be és 1833. misés pappá szentelték. Több helyütt lelkészkedett, 1843—91. pedig a Sz. Rókus-kórház lelkesze volt. Az 1838. pesti árvíz alkalmával többek életét mentette meg, 1846—48. egyházi könyvbíráló tisztet viselt; 1883. ötvenéves papi jubileumakor nagy ovációkban részesült; Budapest egyetanját is róla neveztek el. Számos cikket, értekezést és két önálló munkát írt. V. ö. *Szinnyei*, Magyar Irók.

2. *D. Istvánné*, széppataki-Schenbach Rozália színésznő, szül. Jászberényben 1793 karácsony éj szakáján, megh. Miskolcon 1872 szept. 29. Szülei Pestre adták német szóra a belvárosi plébánia kántorához, aki őt énekre is tanította. Itt ismerkedett meg a magyar színészettel, mely akkor a «Haeker-szálában» nyomorgott. Legnagyobb vágya volt, hogy színésznő lehessen s jelentkezt is a színésztársulat igazgatójánál, Láng Ádámmal. Előbb kisebb szerepekben Széppataki Róza név alatt játszott; igazi debütje azonban 1810. volt Hamletben s csakhamar népszerűvé lett s attól kezdve ő volt a társaság lelke. 1813. férjhez ment Déry István színészhez s 1815. társaságával Miskolcra került. Ekkor már elő hire volt, hogy a bécsi lapok is tüneményként emlegették. 1819. Miskolcra Kilyéni társaságához szerződött Komáromba, és 1820. Szombathelyen, Pozsonyban, Sopronban, Kis-Mártonban s ősszel újra Komáromban játszott, mindenütt diadallal. 1822—23. Székesfehérváron működött, majd Pestre jött «megmenteni a magyar becsületet.» A sz.-fehérvári társulattól visszament Miskolcra, majd Nagyváradra s 1823. Kolozsvárra. Itt érte el művészetének tetőpontját. Neki lehet köszönni a magyar opera létrejöttét, mert a legfontosabb feladatot, a primadonnát ő mindig fényesen oldotta meg. A kolozsvári társulattal 1827. ő is vándorutra kelt s miután ez Pesten megbukott, D. rövid időre Miskolcra ment, majd Kassára szerződött s itt töltötte el az 1835. terjedő időszakot. 1835. Szentpéter meghívására a budai társasághoz szerződött mint első énekesnő s első színésznő, minden szendo és társalgási szerepre; itt nagy tetszés közt szerepelt, de 1836. ismét Kassán volt, nyáron pedig Kolozsvárott, honnan aug. 18. Budára ment. 1837. az aug. 22. megnyitott nemzeti színházhoz szerződötté őt Fáy András havi 100 pengő forinttal s egy jutalom-

Dseras, mostani neve az antik Gerasa (l. o.) romjainak Palesztinában, a Jordántól K-re fekvő részében. A romok nagybárra a II. sz.-ból valók.

Dseráz Minász, örmény író és lapszerkesztő. Szül. Konstantinápolyban 1849. Eleintén itt mint tanár működött, később Londonba tette át lakását, hol jelenleg is szerkeszti a: L'Arménie c. lapot. Dseráz Minász 1878. a berlini kongresszus tanácskozásain, mint az örmény nemzettanács küldötté vott részt.

G—A.

Dserba (Dsebado), a Gabeszi-öböl bejáratánál fekvő, Tuniszhoz tartozó négyszögletes sziget; kerülete 155 km. DNy-on csak $\frac{1}{3}$ km. széles szoros választja el a száraztól; ennek is $\frac{1}{3}$ -át egy kis sziget tölti ki. Az esőktől gyakran öntözött sziget kitünő szőlőt, fűgét, gránátalmát és mandulát terem, olajbogyóinak jósága híres; datolyái középszerűek. A lakosok, a Beni-Mzabbal egy törzshöz tartozó berberek (40,000) jó földmívelők, halászok és kitünő gyapjukelmeiket készítenek. Legnagyobb helységük: esz-Szuk, az északi part közelében van. D.-t, a régiok Meninx-ét, Scylax Brachionát, v. a lotofagok szigetét, 6 erőd védi; 1881 óta a franciák tartják megszállva.

Dserid (Sott el—), 5000 km.² területet elfoglaló, ki-kiszáradó sós tó Tuniszban; 20 km. széles és 46 m. magas homokos domb választja a Gabeszi-öböltől. Mivel 15 m.-nyire fekszik a Földközi-tenger színe alatt, Roudaire francia mérnök a tenger vizét rá akarta eresztetni, de tervét nem valósíthatta meg.

Dserid (arab) a. m. dsida; *D. ojunó* a beduinoknál kedvelt harcjáték, amelyben a lovasok a D.-re, a pengő helyébe lablaalakú vánkost téve, egymással vágatnak s a D.-del egymást a nyeregből kiközlenteni iparkodnak.

K. P. I.

Dserm, város Badakszanban, a Kokesa felső völgyében, mintegy 2000 lak. 1820. Badakszan fővárosává lett, utjában azonban a khán ismét Feizabadba tette át székhelyét.

Dserm (arab), Egyiptomban a Delta áradásakor használt esőnak, két árbocecal és azokon latin vítorlával.

Dseeszalmir, l. *Dsaissalmir*.

Dseszla (Jegla), gabonamérték Zanzibarban = $15\frac{3}{4}$ kg. vagy 206,714 lit.

Dsevad pasa (Achmed), török államférfi, szül. Damaszkuszban 1850. 1860—64. a Bosporus melletti Kuleliben lévő kadét-iskolába, 1864—69. a Pora melletti Pancaldi hadiskolájába járt, aztán tőrbarkari ezredes és a szultán hadsége, majd montenegrói követ lett. Azokért a hasznos szolgálatokért, amelyeket tőrbarkari főnök korában Krétában a csapatoknak tett, 1890. Kréta musir-jévé és fő kormányzójává nevezték ki, 1891 szept. 3. pedig Kiamal pasát követte a miniszterelnöki széken, és a szept. 8. nyilatkozatban arról értesítette a külhatalmakat, hogy a személyváltozás a portának külügyi politikájának irányára nem lesz befolyással, 1893. a fekete sarsendet kapta a porosz királytól, a szultán pedig kegyének jeléül fizetését is felemelte. Irt egy munkát a török hadviszonyokról, a mely a francia fordításban is megjelent: État militaire Ottoman depuis la fondation de l'empire jusqu'à nos jours (Paris, 1882, 1 kő.) címmel.

Dsevdet pasa, a mai török társadalom egyik kiváló alakja. Ifjú korában mint szofta, teologiai, történelmi tanulmányokkal foglalkozott, és irt egy török grammatikát, mely mai nap is a legjobbak közé tartozik. Kiváló munkája a törökök történetét tárgyaló nagy műve, mely az újabb e nemű iratok közt a legkiválóbb helyet foglalja el. Több éven át volt igazságügyminiszter is, legujabban a legfőbb tanács elnökevé nevezték ki.

Dsezaire-Bari-Szefid, 12,860 km.² területű török vilajet (1888) 325,800 nagybárra ker. és görög lak., amely Kréta és Számosz kivételével az Egei-tenger összes török uralom alatt álló szigeteit magában foglalja. A váli székhelye Khioszon van. Öt járásra, vagyis szandsákságra oszlik; ezek: Biga, Midillü, Szakisz, Isztanköi és Rodosz.

Dsezure (arab) a. m. sziget, a geográfiai nevekben gyakran fordul elő és nemesak szigetet, hanem félszigetet is jelöl. *D.-t al-' arab* a. m. Arábia, *Móra d. szí* a. m. Mórea félszigete; *Krim d. szí*, Krimia félszigete. Mezopotámiát is D.-nek nevezik.

G—H.

Dsezuret-Roban, szikkás sziget a Bab-el-Mandeb szorosban.

Dsezár Achmed, török pasa, megh. 1804., kit kegyetlen természetéért «vérengző Achmed»-nek is nevezték. Boszniából származott s egy ideig Ali bej rabszolgája volt Egyiptomban, de azután urát elárulta; a neki Bonaparte által felajánlott szövetséget visszautasított, kegyetlenül üldözte a franciákat. Mindezek jutalmául a török szultán akro-i pasává nevezte ki.

L. OY.

Dshanzi, l. *Dsanzsi*.

Dsidások a. m. $2-2\frac{1}{2}$ m. hosszú dsidákkal felfegyverzett könnyű lovasság. Nálunk főleg a lengyel, vagy legalább lengyeles egyenruhát viselő lovasságot (l. *Ulánok*) nevezik D.-nak, habár most már nem is harcolnak dsidákkal, amint p. seregeinkben is épúgy vannak felfegyverezve, mint a többi lovasság.

K. P. I.

Dsidda (Dsedda), város Hedsz török tartományban, a Vörös-tenger partján, 95 km.-nyire Mekkától, amelynek kikötője, 17—18,000 lak. Az egy km.-nél valamivel hosszabb és $\frac{1}{2}$ km. széles város jól épült; utcái szélesek és szellősök, a házak kőből valók és nagybárra kötémeletesek; a bazárok jók és számosak; a szárazföldi részről köfállal van kerítve; fa és növényzet környékén alig látható. A város óghajlata egészen szögletes és igen meleg, különösen júliusban és augusztusban, amikor a hőmérő 37°-nál is többet mutat. A falakon kívül van az úgynevezett «Éva sirja», amelyet a mohammedánusok nagy tiszteletben tartanak. A kikötője a korallzátonyok miatt egy kissé nehezen hozzáférhető. Mindamellett fontosságát ennek köszönheti, mert a mohammedánusok, akik Mekkába zarándokolnak, nagybárra itt kötnék ki; évenként mintegy 50,000 zarándok fordul meg benne. Az élénk zarándokforgalom jelentékeny kereskedelmi forgalmat is támasztott; évenként több mint 10 millió frt az érteke az áruforgalomnak. A beviteli cikkeek: szövött árúk, buza, tea, cukor, árpa, rizs, vaj, fűszerek, szőnyeg, fa stb.; a kivitelé: gyöngyház, állati bőrök, datolya, lovak, méz és viasz. D. 1840 óta van török uralom alatt. 1858. a mohammedánusok a benne lakó kereszt-

tények ellen fellázadtak és az angol alkonzult és a francia konzult is meggyilkolták. E miatt még ugyanazon évben egy angol hajó három napig bombázta. A roppant zarándok-forgalomnak van káros hatása is, amennyiben a zsúfolt és tisztátalan D-i házakban a kolera szokott tanyát ütni, melyet azután a trieszti és flumi hajók egynehányszor már hazánkba is elhoztak. —ZIK.

Dsidelli (a rómaiak Igililis-e), kikötőváros Constantine algeriai départementban, 60 km-nyire Bougiétől (1891) 5843 lak. A kis félszigeten épült várost sáncok és a közeli magaslatokon hét kis erőd védelmezi. 1856. egy földrengés csaknem egészen romba döntötte; azóta nemesak a mór városrész épült fel újra szobben, de a sáncokon kívül, egészen európai jellegre valló városrész is keletkezett. Környöke gazdag és termékeny; csekély kereskedelmet üz gyapjuval, bőrökkel, fával és gabonával. E kereskedelem felvirágzásának akadályá D. kikötőjének ama tulajdonsága, hogy a zord időjárásban ki van téve az északi szeleknek. Védelmére a kellő építkezések még nem történtek meg. A franciák először 1664 júl. 22-én foglalták el, de kevéssel utóbb kénytelenek voltak visszahátrálni a törököknek. Véglegesen 1839 máj. 13-án kerítették hirtökükbe. —ZIK.

Dsifut-Kale, l. *Bakessiszerváj*.

Dsigat, város K.-Indiában, l. *Dvaraka*.

Dsigettaj (*Equus hemionus* Pall), az egyiptások rendjében a lófélék (*Equidae*) családjába tartozó, majdnem lónagyságu állatfaj; feje hosszú, keskeny, lapos; orrlyukai mélyen állanak, nyaka gyengye; fülei felfelé állanak; rövid, sötét színű sörénye felfelé áll; hátán sötét sáv vonul végig; téli szőrözete hosszú, világosbarna, a nyári ellenben rövidebb, vöröses-barnasárga, orra ezüstfém, nyaka, feje, háta és lábai világosbarna, hasa és patái fehérek. Nyerit, mint a ló. Hazája a közép-ázsiai puszták, ahol 20-ával legelész egy csapatban egy idős mén felügyelete alatt; husárt és bórért vadászszák; megszelídíteni nem lehet, de a számmal, a quaggával és zebrával való keresztezése sikerül. D. J.

Dsigit (tatár, hős) a. m. hadikiséret, testőrség; jelenleg Közép-Ázsiában a benszüllött törzsek és korszégek által az orosz utazók mellé adott lovas kiserők neve.

Dsihád (arab), a hitetlenek ellen viselt vallásháború neve a mohammedánoknál; benne résztvenni minden hareraképes férfimohammedánnak kötelessége; ugyszintén az igazhittiek főnökének kötelessége a hívőket ily harcra felhívni. A D.-ban eleső harcost (mudsáhid v. gázi) martírnak (sahid) tekintik. A D. törvényeit bőven tárgyalja minden mohammedán törvénykönyv. P. Al-Kudúri: *Institutiones juris Mohammedani circa bellum contra eos qui ab Islamo sunt alieni*, kiadta és ford. Rosenmüller (Lipese 1825 *Analecta Arabica* I. köt.). V. ö. Baillie, *On Jihad in Mohammedan law* (London 1871).

Dsihan v. **Dsihun**, a régiek Pyramos-a, 350 km. hosszú folyó Kis-Ázsiában; Kurdisztán Ny-i határán ered; Albisztan alatt felveszi a Kurmaszt, Meras alatt pedig az Ak-szutt, azután pedig két ágban az Iszkonderuni, vagyis Alexandrettel öböbe torkollik.

Dsihangir, nagymogul, szül. 1569 aug. 29., megh. 1627. Akbár II. és közvetlen trónutóda. Uralma szerezésének és dicsőségesnek mondható; nagy hódításokat nem tett, de vallási türelmesége, előmozdítva a belbékét, felvirágoztatta birodalmát. Kegyesen bánt Siva tisztelőivel, alatta a dsaina felekezet tagjai különös pártfogásának örvendhettek. Az oly fontos kereskedelmi érdekek iránt is volt érzéke, D., mint a legtöbb timurida, lehetőleg új piacokat törekedett szerezni népének. Neki köszönhetette az akkoriban megalakult angol keletindiai társaság első áruházát, melyet Szuratban 1611. alapított. A dekháni fejedelem elleni harcban ölték meg. Élete első 17 évének történetét *Tuzek i Dsihangiri* cím alatt megírta, mely mű India történelmére nézve több tekintetben érdekes munka. KEAL.

Dsihlam, folyó, l. *Dselam*.

Dsilolo, a Mollukki-szigetek legnagyobbika, l. *Halmahera*.

Dsimá, l. *Dsuma*.

Dsimbala, l. *Debo*.

Dsimma, vidékek.

Dsingál, Kelet-Ázsiában XVI. és XVII. sz.-beli hosszú kanócos puskának a neve.

Dsingánok, l. *Cigányok*.

Dsingiz-khán, l. *Dsengiz-khán*.

Dsinn (arab), az arabok hite szerint a sivatugokban és magános helyeken tartózkodó, rendszerint kigyóalakú, de azonkívül egyéb állatok, sőt ember alakjában is megjelenő démonok, melyek az emberekkel viszonyba lépnek és cselekedeteikre jó vagy rossz befolyást gyakorolnak, céljaikat előmozdítják vagy háborgatják, sokszor meg csak incselkednek velük. A költők inspirációját is dsinneknek tulajdonították, kik a költőt kísérik. Az örültséget is D.-ek okozták, ezért az örült neve *madszinn*, azaz: «D.-től megszállt.» Vannak hím- és nőnemű D.-ek, jók és rosszak. Az iszlám a pogány arabság e képzetét elsajátította, sőt a néphit még tovább is fejlesztette; a mohammedán legenda is átvette, sőt a profétákkal is kapcsolatba hozza. Vannak hívó D.-ek, kik Mohammed hirdetésére az igaz hitre tértek, és vannak hitetlen D.-ek. A D.-eket a néphite szerint sok ezer évvel Ádám előtt tűzből teremttette Isten. A persák *divn*-nek nevezik a rossz, *peri*-nek a jó (különösen nőnemű) D.-t. V. ö. Wellhausen, *Reste arabischen Heidenthumes* (Berlin 1887); Lane, *Arabian Society in the middle ages* (London 1883) *Demonology* fejezetét: «A költők a régi arabok felfogásában» e. cikket (Hunfalvi-album, Budapest 1892). G-R.

Dsinni, Dsenne, város Afrikában, l. *Masszina*.

Dsipe-folyó, l. *Pangani*.

Dsipe-tó, 16 km. hosszú és 5 km. széles tó Német Kelet-Afrikában, a Kilima Ndsarotól D-re; a Luni táplálja; lefolyása pedig a Rufu.

Dsirde, város Egyiptomban, l. *Girgeh*.

Dsirid (arab), hajítólándzsá, l. *Dserid*.

Dsiti Sahar, török neve a Jakub béggtől 1865. alapított birodalomnak keleti Turkesztánban, Közép-Ázsiában. l. *Turkesztán*.

Dszák, járási székhely az orosz közép-ázsiai Szamarkand-tartományban, 185 km-nyire Taszkenttől (1885) 21,800 lak. Régebben bokharai vár volt, amelyet 1866 okt. 30. az oroszok elfoglaltak.

Dszize (arab), fejadó, türelemadó, melyet a Korán értelmeiben a kinyilatkoztatott valláskönyvvel bíró felekezetek híveinek (ahl l-kitáb), tehát különösen keresztényeknek és zsidóknak annak tejében kell fizetni, hogy a mohammedán államban biztonságban élhetnek; pogányok e kedvezményrel nem bírnak, őket semmi szín alatt nem tiri meg a mohammedán állam. G.—R.

Dsjeng, négertörzs, l. *Dinka*.

Dsodpur (angolul: Joudpore), fővárosa a Marvar radspat államnak 175 km.-nyire Adsmirtól, a Luni egyik mellékvíznél (1891) 61,849 lak., élénk kereskedéssel. Az amfiteátrumszerűen épült, magas házakból álló város legjelentékenyebb épülete a maharadsa nagy és pompás palotája. A városban sok a mesterséges tó, amelyeket szép kertek környékeznek. A város falain kívül van a falakal környékezett Mahamandil nevű külváros, a marvarik szent helye. 8 km.-nyire található Mandorának, az állam régi fővárosának romjai.

Dsof (Él-) v. Dsauf a. m. hegyektől körülfogott völgykatlan. Arabiában több vidéket neveznek e néven. A jelentékenyebbek közül az egyik Jemen DK-i határan, Szanától K-re van; a du-husszein nevű hatalmas törzs lakja; számos benne a himiarit régiség. A másik, a tulajdonképeni D., a Szerhan vádi DK-i végében, a Nedsd és Hauran közt terül el; hossza mintegy 100 km., szélessége 15—20 km. több kisebb-nagyobb, meglehetősen termékeny oázisból áll; főhelye D.-Amer szép kertekkel és datolya-ültetvényekkel. Benne és a tőle 20 km.-nyi távolságban fekvő Szekakában mintegy 32—34,000 lélek lakik.

Dsofra, Fozzántól É-ra fekvő és vele politikailag egyesített oázis-csoport a Szaharában. Területe 2000 km.², amelyből kb. 100 km.² termékeny; itt a föld gabonát, datolyát és zöldséget terem. Lakói (6000) arabok és berberok. Fővárosa: Szokna.

Dsogi, helyesebben *Jogin*, önkínzó aszkéta, a szó etimológiája szerint a magát leigázo. Kolduló barát-féle ind felekezet, mely a «joga» szabályait követve teljes uralmat vél elérheti az emberi test fölött. Alig van módja az önsanyargatásnak, melyet egy igazi jogin meg nekisérlene. Csak gyümölcsfélékkel és gyökerekkel táplálkozva szabad ^É alatt, az időjárás minden viszontagságának kitéve, tartózkodnak. Olykor napsütötte helyen lánccal a fákra akasztják magokat és félig megvakulva a fénytől nyomorognak. Sokan derékgig a földbe ásatják magokat a s egy helyben állva kísérik végtagjaikat a rothadásnak. A «brahmanizmusból száradokkal ozelett kifejlődött már ez a tulzó aszkétizmus, mely az irodalomban is nagy ^{KÉP.} tért foglal el.

Dsohor (ang. Johore), 1885 óta angolok protektoratusa alatt álló maláji állam Malakka félsziget D-i végében Pahang fejedelemségtől D-re Monts szerint (1876) 115,000 lak. A szultán mostani székhelye Lingga. A régi székváros, D. messzebb van a tengertől. 1512. Mohammed sah alapította; egykoron nagyobb volt a jelentősége, ma csak néhány száz maláji kunyhóból áll.

Dsoksakarta, németalföldi hűbérállam Jáva sziget déli partján; a tenger, Bagelen és Kadu residenciák és Szurakarta hűbérállam közt 3089 km² területtel és (1891) 785,473 lak., akik közt 2097

európai és 4417 khinai. Földje nagybárra halmos és termékeny; főképp indigó, kávé, cukornád és dohány kultúrnövényeket terem. D. a XVIII. szd. közepéig a Mataram nevű hatalmas középjávi birodalomnak volt része. 1755. a németalföldi kelet-indiai társaság két részre osztotta 1812. az angolok mindkettőtől egy-egy részt elfoglaltak; 1825—30 pedig a németalföldi kormány D. szultánságtól Bagelen és Banjumasz residenciákat választotta el. A szultán, aki mellett állandóan egy hollandi rezidens szokel, D.-ban lakik. E város kies vidéken, 25 km.-nyire van a D.-i parttól (1891) 57,545 lak. Közéleben a régi uralkodók építményeinek hatalmas romjai láthatók. Szamaranggal az É-i part kikötőjével vasut köti össze.

Dsolan (Dsaulan), a Jordántól K-re, a Jarmuki Nahr-el-Allan és a Hermon közt fekvő vulkáni vidék. É-i része csupa legelő és csak D-i részén laknak földművelők. D. a régi Gaulanitis.

Dsoliba, folyó, l. *Niger*.

Dsolof, l. *Yolof*.

Dsonka (khinai nyelven dsuen, kantoni táj-szó szerint dsong) a. m. hajó, egy khinai vízi jármű, mely a hajóéptészetnek még első korából ered és akkori jellegét évszázadokon át egész mostanáig változatlanul megtartotta. A D. idomtalan, nehézkes alaku, lapos fenekű hajó, melynek nagysága 100—500 tonna között változik. A hajó közöpe alacsony, hajókamarrakkal ellátott elő és hát része azonban elől és hátul magasra emelkedik és nagyon kinyulván nem közvetlen a hajó fenékén, hanem a megfelelően hajlított, hosszú orr- és fartóknak nyugszik. Miután a gerendázat, a bókonyoknak és a palánkoknak egymással való összekötésel aránylag gyöngök, egész szervezetük általában könnyű, a dsonka hajók erős viharban és magasán hullámozó tengeren hasznavehetetlenek, mert sem a szél orejének, sem pedig a hullámok lökésének, ütésének nem képesek ellenállni. A D. rendszer három árbocot bord, száraz nélkül, melyek inkább csak egy ágaitól megfosztott fához hasonlítanak és oldalankint egy-egy indiai nádból tett csurnakkötéllal támogatják. Az ormányárbcot egy, nem a hajó közepéről, hanem a jobb felől kinyuló, ki- és behuzható rud helyettesíti. Minden árbcotnak csak egy vitorlája van, mely több darab, bambusnádhoz varrott gyékényből készül. A nádnak mind-egyike egy faabroncs által akkét lesz az árbcothoz erősítve, hogy a vitorla az árbcot fán fel-és lehuzható legyen. Némely D. a keresztárbcot, kivételesen vászonból készült vitorlát visel. A horgonyok igen gyakran és csupán nehéz és kemény fából vannak faragva, s lánccal helyett nádból font kötéllel felszerelve. A Dsonkák a lavirozásra alkalmatlanok s csupán hátsó széllel a szél előtt futhatnak. Ez okból a Khina, Szingapore és Java sziget partjain uralkodó és állandó monszun-szeleket képesek csak felhasználni arra, hogy utjokat a megfelelő évszakokban ez irányban megtgyék. A hadi D. az ilyemövű kereskedelmi járművektől csak némileg erősebb szerkezete, nyulánkbabb alakja és jobb vitorla felszerelése által különbözik, melynek következtében a vitorlázásra alkalmasabb is és a folyamokon, valamint a tengerpartokon a felügyeleti szolgálatot több v. kevesebb

sikerrel végezi. Minden D. homlokoldalára egy nagy szom van festve, mert a khinaiak véleménye szerint anélkül a hajó útját tévesztené. F—V.

Dszoszan-Forró, kisközség Bihar vmegye belvárosi j.-ban, (1891) 1078 oláh lak.

Dsu, Kínában rizsből készített alkoholtartalmu ital.

Dsub, folyó K.-Afrikában, 1. *Jub*.

Dsubbe (arab), a keletieknek a kaftán fölött viselt, elől rondesen nyitott, a legkülönfélébb színű szövetekből készülő felsőruhája. Újabb időben a módosabb körökben az európai szabású öltöny elől kiszorul és leginkább csak a régi divathoz ragaszkodó ulémáknál, ugymint az alsóbb rangú néposztályoknál használatos. A D. szóból származik a spanyol *juba* (chupa), olasz *giuppa*, francia *jupe*, német *Joppe*, a török *közvetlenül* a magyar *suba* és még sok nyelv hasonló értelmű ruhanéve. V. ö. *Dozy*, Dictionnaire détaillé des noms des vêtements chez les Arabes (Amsterdam 1845).

Dsudi (Dsebel), hóval takart hegylánc Kurdisztán ÉNy-i részében, a Tigris és Van-tó közt. A mohamedánus hagyomány szerint ennek legmagasabb eszesán akadt meg Noé bárkája.

Dsudsu, szent városa az Új-Kaledoniai négereknek, a Guineai-parton, a Borvni folyó mellett, 11 km.-nyire ennek torkolatától.

Dsuf (El-), a Ny-i Szahara egyik vidéke Timbuktu és Marokko D-i határa közt fele uton. Makenzie angol mérnök azt hirdette, hogy az Atlantióceán felszínénél mélyebben fekszik; Lenz azonban kimutatta, hogy egyik része sines 120 m.-nél alacsonyabb. Az egész D.-nek csak az É-i szélén vannak legelők; sóban azonban nagyon gazdag, különösen főhelye, Taodeni közelében.

Dsufut (török), zsidók gunyeneve. Valószínűleg a *jahudi* (zsidó) névnek elrontásából keletkezett.

Dsufut-Kale, 1. *Bakrsiszaráj*.

Dsuga Dsulacha, 1. *Dsulfa*.

Dsulamerg (Dsulamek), a hakkari nevű kurd törzs kerületének székh. Kurdisztánban, a Nagy-Zab felső völgyében, a khaldeusok nevezetű neszorianusok földjén, 200 km.-nyire Mosszultól a Van felé vezető uton, hideg és kopár környéken. Mostani nevét Dselamath örmény nevéből alkották; a kurdok Dsemarnak nevezik.

Dsulfa (örményül: Dsuga, törökül: Dsulaka), fahu Eriván orosz kormányzóságban, Transzkaukázsiában, az Alindsa-csai és Arasz összefolyásánál, néhány száz lak. Az egykor virágzó örmény városnak 24 temploma volt, amelynek romjai maig is láthatók. 1605. Sah Abbasz a lakosságot kivándorlásra kényszerítette és egy részét Isz-pahan mellé telepítette, ahol D. külvárost alkották. Az orosz D., bár az Erivánból Tifliszbe vezető karaván uton fekszik, régi nagyságát visszanyerni nem volt képes. —ZIK.

Dsum'a (helyesen *Dsumu a*), arab szó a m. gyülekezés, a *péntek* neve az iszlámban, mint azé a napé, melyen a főmecezetekben (dsámi) dél felé ünnepélyes istentiszteletet tartanak, melyen minden serdült muszlim jelen lenni köteles. Ez ünnepélyes gyülekezés legfontosabb mozzanata az imám imája és prédikációja, 1. *Khutba*. G—R.

Dsumna (ang.: Jumna, szanszkritul: Jamuna), a Gangesz egyik legnagyobb mellékfolyója Kelet-

India É-i részében. Két ágból ered a Himalája D-i lejtőjén Garvalban. A tulajdonképeni D. forrása a Dsumnatri (6290 m.) lábánál van; a Tonszác v. Szupin pedig ettől E-ra. A két forráság 512 m. magasságban, az É sz. 30° 30' alatt egyesül, azután fölveszi a Girit, Asszant. Attór a Szivalik hegységen és Badsamalnál 150 km. hosszú folyás után a Hinduszteni-alföldre ér; itt két ágat bocsát ki magából, amelyek Delhinél egyesülnek újra a főfolyóval. Ágrától kezdve gözhajók is járhatnak rajta; ezután veszi föl a nagyobb mellékveizeit a hatalmas Csambalt, alább a Szind bundelit és Betvát, a Konát és Baginadit; É-ról a Szangart és Arrand Nadit; végül Allahabad előtt torkollik: összes hosszúsága: 1375 km. Nagy fontossága van mint vízi utnak és mint olyan folyónak, amelyet a hinduk szentnek tartanak. —ZIK.

Dsumnatri (ang.: Junnootree), híres brahmin bucsujárhely a Himalája Ny-i részében, a Dsumna forrása közelében. Több templom is épült azok mellett a meleg források mellett, amelyeknek közelében a 6290 m. magas Dsumnatri hegy emelkedik.

Dsungária, az az ország Közép-Ázsiában, a melyben dsungárok laktak; határai éppen azért nagyon bizonytalanok, amint tágabb v. szűkebb értelemben veszik. Nagyjából a Tien-sánt és Altai, a Balkhas-tavat és a Szelenga forrásai körül elterülő hegyeket tekintik határainak. Ily értelemben hossza 1800 km., szélessége ÉD-i irányban 550—800. K-i része a közép-ázsiai fensíkhöz tartozik; Ny-i része hirtelenül ereszkedik le a Szir-darja síkságaira; rajta keresztül vezet le az Altai és Tien-sán hegyrendszerek közt azon medence, amely ösídöktől fogva utjok volt a Turáni-alföldet előzőnlő nomádoknak és a Közép-Ázsiába fölmenő karavánoknak. Miként Közép-Ázsiá nagy része, D. is több önálló medencéből áll, amelyeknek nincs lefolyásuk és vizeiket egy-egy tó gyűjti magába. A legjelentékenyebb ilyen tavak a Balkason kívül a Isszik-kul, az Ala-kul, a Dzaizan, Kizilbas-kul, a 100 km. hosszú Kizil-tuz, a Kara-Uszi, a Durga-nor és Ubsza-nor; a Kosszogol a Szelenga medencéjéhez tartozik. Mindezeket a tavakat a Tarbagatai, az Ala-tan, a Baifa-vola, a Khamur-daban, az Ulan-kum, a Tang-nu és más hegységek és hegyláncok zárják körül. Az Ili, a Kur, a Dsabgan, a Tesz, az Irtai-Wor, Kara-Brdsis és a Kom a nagyobb folyók. Klimája szélsőségekben igen gazdag; szeptemberben a hó elkezd esni és a hőmérő nem ritkán leszáll 24°-ig. Ellenben nyáron a hőség akkora, hogy a mezei munkát a déli órákban szinte lehetetlenné teszi; ilyenkor a steppek kiasznak és csak a folyók, tavak mellett találni legelőkre. A gabonamétek sok helyen igen jól megteromnek, a közép-európai gyümölcsfák közül különösen az alma, körte és szilva kitűnően megterem. A házi állatok száma a lakosok számához képest nagy; a farkas, vad-disznó és medve sok helyen található; a folyók halakban, a tavak szélői vízi madarakban gazdagok; sajátzerű állata a mural, nagy szarvasfaj és argali (vadjuh). A lakosság aránylag gyér. A Ny-i vagyis az oroszok birtokában levő oroszzen kirgizok, kozákok, tatárok és elszórtan oroszok laktak. A tulajdonképeni vagyis klimai D.-ban dsungárok, torgotok, khalkák és dungánok van-

szerművek vannak, összegyűjtve 9 kötetben jelentek meg Breitkopf és Hörtelnél. Itt azonkivül operákat és templomi darabokat és Pleyellel együtt: Méthode nouvelle pour le piano (London 1796) c. munkát bocsátott közre.

Dussieux (ejtsd: düsszió) *Lajos István*, francia geográfus és történetíró, szül. Lyonban 1815 ápr. 5. 1842—1865-ig a katonai földrajz tanára volt a Saint-Cyri iskolán és számos folyóirat munkatársa. Régebbi művei közül csak egy érdekel bennünket, az: Essai historique sur les invasions des Hongrois en Europe (1839). Újabb munkái: Histoire générale de la guerre de 1870—71; Les volontaires de 1892; Les grands faits de l'histoire de France (8 köt.); Histoire ancienne. Le siège de Belfort; Le cardinal de Richelieu és l'Armée en France (3 köt.).

M. L.

Dustmann Mária Lujza, leánynevén *Meyer*, német operanékesnő, szül. Aachenben 1831 aug. 22. Első zenei kiképezését Boroszlóban nyerte, ahol 1849. lépett fel először. 1850—53. Casselben mint első énekesnő működött, innen Drezdába, 1854. Prágába és 1857. a bécsi udvari színházba került. Itt, 1860 óta mint es. és k. kamara-énekesnő 1875-ig működött. D. főszerepeit a drámai alakítások teszik és Fideliója, Ifigéniája, Armidája, Donna Annája stb. a legnagyobb sikerű alkalmakhoz tartoznak. 1858 óta D. könyvkereskedő neje. Jelenleg énektanítással foglalkozik.

K-S.

Du sublime au ridicule il n'y a qu'un pas (franc., ejtsd: du szüblim ó ridikül il nia köü pá), a fenségestől a nevetségessé csak egy lépés van. I. Napoleonnak tulajdonított mondás.

Dúszarész, a nabateus nép főistensége, neve a nabateus feliratokon gyakran előfordul, mint *Dés Sará*. Főtemploma Petrában volt, ahol D. bálványára, egy négyszögletes, faragatlan, 4 lábnyi magasságu és 2 lábnyi szélességű fokote köre ontották az áldozati állatok véréit. Évi főünnepét december 25-én ülték. D. a görög Dionysos-sal azonos. V. ö. *Welhausen*, Reste arabischen Heidenthums (Berlin 1887).

G-R.

Dutchess (ejtsd: dücsesz), county New-York É.-amerikai államban 2100 km² területtel, 79,184 lak., Poughkeepsie székhelyvel.

Dutchman (ang., többsz. dutchmen, ejtsd: dücamen), hollandi, Észak-Amerikában a németek meggyetó elnevezése.

Dutens (ejtsd: düttán), 1. *József Mihály*, francia mérnök, szül. Toursban 1765 okt. 15., meghalt 1848 aug. 6. Mérnök volt, ki 1802-től kezdve több fontos esatorna- és utépítési munkálatot vezetett; így többek közt a simploni út készítését. 1818. a francia kormány Angliába küldte a hajózas tanulmányozására. Itt gyűjtött tapasztalatait Mémoire sur les travaux publics de la Grand-Bretagne és Esprit d'association en Angleterre című műveiben tette közzé, melyeket Histoire de la navigation intérieure de la France c. két kötetes munkája követett (1829). Ettől kezdve behatódott foglalkozott nemzetgazdasági kérdésekkel, amint ezt következő munkái igazolják: Analyse raisonnée des principes de l'économie politique; Mémoire sur les moyens de nationaliser l'instruction; Essai comparatif entre les revenus de la France en 1815 et 1838.

H. L.

2. *D. Lajos*, francia tudós író, szül. Toursban 1730 jan. 15., megh. Londonban 1812 máj. 23. Turinban a brit követ, majd lord Mackenzie káplánja és titoknok volt, később az angol király udvari történetírója lett. Ő kezdte meg legelőször Leibnitz műveinek terjedelmese kiadását (Genf 1769, 6 köt.). Művei: Recherches sur l'origine des découvertes attribuées aux modernes (Páris 1766, 2 köt.; 1812 2 köt.), melyben túlbécsüli a régiek tudását és találmányait; Le tocsin (Róma 1769), később Appel au bon sens címen jelent meg (Lond. 1777), heves támadások vannak benne Voltaire és Rousseau ellen; Histoire de ce qui s'est passé pour le rétablissement d'une régence en Angleterre (London 1789). Élettörténete: Mémoires d'un voyageur qui se repose (Páris 1806, 3 köt.) címen jelent meg.

Dutka, XVII. századbeli kisebb ezüst éremfaj, mely két esz, lengyel fillért (dwutka) képviselt.

Dutkó (növ.), l. *Butykó*.

Dutr., természettudományi nevezések mellett Dutrahet René Joachim Henrik nevének rövidítése.

Duumviri (lat.) a. m. két férfi, a régi Rómában bizonyos közhivatalnokok neve. A már Tullus Hostilius által kinevezett *D. capitales* v. *D. perduellionis* felségserétsi perekben ítélő bírák voltak. *D. sacri facundis* a szibilliai könyvek őrzésével voltak megbízva. Számuk később 10-re, még később 15-re emelkedvén, ehhez képest Decemviri, illetőleg Quindecemviri nevet nyertek. *D. navales*, a hajóhad parancsnokai, a császárok idejében Praefecti classis. A gabona felosztására nevezett hivatalnokok: *D. frumento dividundo*; templomok építésére *D. aedi faciende*; templomok felszentelésére *D. aedi dedicunde*. Több municipiumban és a garnyatonokban *D. juri dicundo*, kik a szenátust összehívták, ott elnököltek s egyúttal a legfőbb bírák is voltak.

Dúvad, a kártékony és ragadozó emlős állatok vadászati elnevezése. Kártékonyak: vaddisznó, borz, mókus; ragadozók: medve, farkas, hiúz, vidra, vadmacska, róka, nyuszt, nyest, görény, menyét.

Duval (ejtsd: düval), két county az észak-amerikai Egyesült-Államokban; az egyik Floridában, 1100 km² területtel, 19,426 lakossal, Jacksonville székhelyvel; a másik Texasban, 5732 lakossal.

Duval, növénynevek után *Duval-Jouve József* a strassburgi akadémia inspektora nevének rövidítése. Szül. Boissy-Lamberville-ban 1810., megh. Montpellierben 1883 aug. 25. Munkái: Histoire naturelle des Equisetum de France (Páris 1864); Études sur le pétiole des Fougères (Hagenau 1856—1861); Études anatomique de quelques Graminées (Montpellier 1870).

Duval, 1. *Bálint*, francia tudós, szül. Artonayban 1695 jan. 12., megh. Bécsben 1775 szept. 13. Voltaképen *Jameraynak* hívták; fiatal korában tőhépásztor volt s magától tanult meg írni és olvasni. Véletlenül bukkantak rá a lotharingiai fiatal heregekre, akik gondoskodtak róla, hogy tanulását a pont-a-moussoni jezsuiták nál tovább folytathassa. Rövid idő alatt oly előmenetelt tanult, hogy Lipót herceg 1718. magával vitte Pá-

Ejjüb, a bibliai *Jób* neve a mohammedánoknál. Különösen a világi bajok türelmes kitartásáról híres. Az arabok a tövöt kitartása miatt *Abü E-*nak nevezik. Az arabok hagyománya az E. történetének színhelyét a Damaszkusztól délkeletre fekvő Haurán vidékére helyezi. Itt látható még mai nap is a Sèkh Sza'üd nevű faluban a *Jób köve* (szakhrat E.), melyről azt beszélik, hozzátámaszkodva fogadta a szerencsétlen Jób vigasztaló barátai látogatását. A mohammedánok, a kő fölé, melyre különben egyiptomi hieroglifírásu felirat van vésvé, kápolnát építettek. (Rajza, leírása és magyarzata Schumacher-től, Kastezentől és Erdmann-tól: *Zeitschrift des deutschen Palästina-vereins* 1891. 142—147. lapokon; 1892. 196—211. lapokon). E helységtől délre 1 km. távolságban vannak a *Dér E.* Hiob klastroma (Wetzstein, a *Delitzsch Jób magyarázatához* között függelékben) és *Makám E.* nevű helyek, melyekhez mindenfélre Jóblegendák fűződtek.

Ejjübidák, a fátimidák (I. o.) dinasztiajának bukása után Egyiptomban és Szíriában (1171—1263) uralkodó kurd származású család neve, melyet különösen *Szaladin*, az E. dinasztiaja megalapítójának, *Ejjüb übu Sádi*-nak (megh. 1173.) fíja, tett híressé a történelemben. Az E. bár néhány évtizeden át teljesen önálló hatalmat gyakoroltak, uralkodásukat a bagdádi khalifa fennhatósága alá helyezték és a szultán címmel, mint ennek híbéresei szerepeltek. A világtörténelemben különösen a keresztos hadjáratokkal való kapcsolatok által nevezetesek. Szaladinon kívül, kiknek uralmát Jeruzsálem visszahódítása teszi emlékeztetőse a mohammedánok számára az E. egyik híres uralkodója *Ejjüb*, ki 1244. a lovagrendet Gáza mellett legyőzte; 1249. IX. Lajos francia királynak Keleten való betörési idejében halt meg. A E.-nak a Kisázsziában elonyomuló mongolok elleni harcokban is szerepük volt; de ez időben halalmuk már gyengülésként indult, Szíria fölött nem gyakoroltak már egységes hatalmat; az ország apró fejedelemségekre oszlott szét. Egyiptomban is 1250. szűnt meg hatalmuk, melyet a mamlukok (I. o.) az utolsó egyiptomi ejjübidá fejedelem, Túrán Sáh meggyilkolásával kiragadtak kezükből. Ezután szíriai birtokaikra szorítkoztak. Az 1260-iki évnek Hulágá mongol kánra nézve vezetes eseményei ('Aju Dsalut-i ütközet) után a mongolok a náluk fogva tartott ejjübidá fejedelmeket meggyilkolták; akik életben maradtak, a győző mamluk szultán kegyelméből, tőle teljesen függő viszonyban, megmaradhattak kis fejedelemségeik élén, míg végre Bejbarsz mamluk szultán 1263. *Melik Mughá* ejjübidá fejedelmet az uralkodás utolsó árnyékától megfosztva éhhalálnak tette ki.

Ejjüb khán, afghán herceg, Sir Ali emirnek ifjabb fia, Jakub khán öcseje, mozgalmas életű trónkövetelő. Atyja Herat helytartójává tette. Gyűlölettel telve küzdött az angolok ellen, kik atyja halála után (1879) fivérét a tróntól megfosztották. 1880. júl. 27. Kusch i Nakud mellett megverte Burrows angol tábornokot és Kandahart körülrárolta, de mielőtt bevehette volna Roberts tábornok legyőzte, mire Heratha visszavonult. 1881. ismét kísérletet tett Afghanistanban elfogla-

lására, hatalmába is kerítette Kandahart, azonban Abd ur Rahman emir árulása és erő által teljesen tönkretette. E. Porsziába menekült s ott ölt, mint szájuizótt, angol pénzben. Meghalt 1888. aug.

Éj királynéja (növ.), l. *Cercus*.

Ejnapegyenlőség, l. *Ejjuinokcium*.

Ejoo v. eju (növ.), l. *Cukorpálma*.

Ejszak, l. *Eszak*.

Ejszaki Károly, szépirodalmi író, a Petőfi-társaság tagja, szül. Bakony-Rédén, Veszprémm., 1818. okt. 2., tanult a tatai gimnáziumban, s bölcsészetet a pozsonyi akadémián és a pesti egyetemen. jogot a győri akadémián hallgatott s a mérnökséget végezte Pesten, és mint mérnök telepedett meg Fehérmegyében. A szabadságharc alatt Csányi László oldalán működött, az abszolút kornak első éveiben pedig az irodalom terén foglalkozott. Még 1848. írta Szerelm és toborzás és A szomszédság delejtete c. vigjátékait, amazt a nemzeti színház elfogadta előadásra, de a bekövetkezett változások miatt nem került színre. Az 50-es évek elején írta: A szerelemföltés iskolája, Egy éj a Bastilleban, Páris almája, Cydoni alma, Egy lengyel követ Budán, Gyámság, aggság c. vigjátékokat és a Pörös kerítés c. boházatot. Ezek közül a *Cydoni alma* 3 felv., színi beszély 1855. Pesten önállóan is megjelent, 1868. ápr. 19. a nemzeti színház is előadta a szóta műsoron is maradt. A Magyar könyvesház pedig 1879. újra lenyomatta. Pár évi termékeny írói munkássága után, mikor a munkaviszonyok ismét javultak az országban, újra mérnöki gyakorlatához látott Fehérmegyében, ahol 1860—61. főjegyzői és 1865—1867. főszolgabírói tisztelet is viselt. 1867. a közmunka- és közlekedésügyi miniszteriumba nevezték ki főmérnökké, később mint a m. államasutak főfelügyelőjét Kolozsvárra helyezték, a hol jelenleg is működik. 1858 óta ritkábban ír, csak egyes cikkelkel, költeményekkel koresei fel olykor szépirodalmi lapjainkat (Szépirod. Közönyt, Otthont, Koszort, Koszort, Orszot, Orszag-Világot, Föv. Lapokat stb.). Kiváló része volt azonban a Petőfi-társaság megalakításában 1877., mely intézet őt alelnökké is választotta. — V. ö. *Szinnyei M.* Írók Élete és művei. II.

Ejszepe, (növ.), a «la Belle-de-Nuit» alapján a csodatölésér virága, de delután szokott nyilani, l. *Csodatölésér*.

Ejtegetés, így nevezték ezelőtt magyarul a névragozást, amit latin műszóval *declinatio*-nak mondtak. L. *Ragozítás*.

Ejtél: régente a XVI—XVII. században úrméreték neve volt. Alkalmasint fűlemesszely, tehát nyolczad pint volt, s így nem egyéb, mint a német *achtel*. De Erdélyben, hol szinte a legujabb időkig fennmaradt, nagyobb mértéket értettek rajta, kupát, iceét: «Egy erdélyi rendes ejtelben fér 36 közönséges tojás hajjal», írja Bod P. (Mikesnél is előkerül: «A savanyu-vizből megivott 12 ejtelnyit.») sm.

Ejtés (koh.), a fémeket oldataikból, tehát nedves uton előállítani rendszeren gyorsabban lehet, mint az olvasztás segítségével. E. végett mindennek előtt fel kell oldani a fémot v. ércet, és azután olyan ojtó-szert kell az oldatba adni, melynek erősebb rokonsága van az oldó szerhez, mint a ki-